

EGM Bouw & Machines

BOUW – Van smid en aannemer tot innovatie en hightech.

In de 19e eeuw zorgt de stoommachine voor mechanisatie van bedrijven. De smederijen bouwen de machines die nodig zijn in de stad. Denk aan machines voor het droogwalsen van melk, baggermachines, verpakkingsmachines en zelfs kleine locomotiefjes. De heimachine maakt het mogelijk om sneller te bouwen. Later wordt de toepassing van beton langzaamaan gemeengoed. Ook meubelmakers maken lang deel uit van de Goudse industrie.

Zonder bouwers geen fabriekshallen en zonder machines geen productie. EXPO GOUDA MAAKT laat zien hoe innovaties en aanpassingsvermogen hebben bijgedragen aan de maakindustrie en de ontwikkeling van de stad.

- 1850 GOUDA 14.451 inwoners in 3.240 huishoudens in 2.642 woningen
- 2021 Gouda 73.681 inwoners in 31.500 huishoudens in 33.725 woningen
- Rond 1900 werkten er bijna 700 mensen in Gouda in de bouw.

Bouw – grondstoffen

1. Krijtmolen K. Jonker

In de krijtmolen van Jonker aan de Turfsingel werd krijtgesteente of mergel vermalen. Het gemalen krijt werd als vulmiddel gebruikt in stopverf en plamuur, of voor cement en stucwerk.

Krijt kan worden gebrand waardoor het ongebluste kalk wordt, gemengd met water ontstaat er witkalk, waarmee vooral plafonds werden “gewit”. In 1900 schreef Jonker aan zijn klanten dat de Goudse houtkoper A. Vingerling de stoomkrijtmaalderij had overgenomen.

Vingerling bouwde in 1983 een fabriek voor de klei verwerkende industrie aan de Provincialeweg voor Haastrecht. De Vingerling fabriek werd overgenomen door Sibelco en werd rond 2005 gesloten. Op de plaats van de krijtmolen aan de Turfsingel staat nu appartementencomplex De Jonker.

2. Van Nieuwpoort

Het bedrijf van Gerrit Jan van Nieuwpoort in grind, zand, puin en koolas voor de bouw begon in 1905 en verhuisde in 1923 naar Gouda. In de beginjaren werd er ook in brandstoffen en diervoeders gehandeld.

Er werd zand in de Merwede gebaggerd en later grind in Limburg. Rond 1950 had het zes schepen in de vaart, nodig voor de aanvoer van bouwgrondstoffen die nodig waren bij de wederopbouw van Nederland na de Tweede Wereldoorlog. Na 1970 werd ook grind gebaggerd op zee.

In 1958 nam Van Nieuwpoort deel in de oprichting van de Goudse Betonmortel Centrale. De GBC was voor die tijd een moderne centrale voor het maken van transportbeton. Dat is beton dat niet op de bouwplaats wordt gemaakt, maar in de Goudse Betonmortel Centrale (GBC).

De aanmaak van betonmortel was een ambachtelijk en specialistisch vak, waar de dosering en menging van de grondstoffen handmatig werd gedaan. Tegenwoordig verloopt dat volautomatisch. De rood-wit gekleurde silo's domineren nog steeds het beeld langs de Gouwe.

Het bedrijf was betrokken bij de grootschalige woningbouw in Gouda, Waddinxveen en Woerden. Voor het Gouwe Aquaduct op de A12 leverde GBC 25.000 m³ onderwaterbeton.

In de jaren na 1970 nam Van Nieuwpoort steeds meer bedrijven in betonproducten en isolatievloeren op in de groep. De vierde generatie van het familiebedrijf runt nu moderne productielocaties, groeves, depots en locaties in Nederland, Duitsland en België. Het Goudse bedrijf heeft haar hoofdkantoor aan de Meridiaan in Gouda en behaalde een omzet van >170 miljoen.

De Bouwers

3. Chris Dessing

Christianus Petrus Wilhelmus Dessing (1844 - 1913) trouwde in 1876 met Catharina Wenekers. Na het huwelijk vestigde hij zich in 1876 in Gouda, aan de rand van de stad aan de Karnemelksloot 136.

Hij was aanvankelijk timmerman en aannemer en ontwikkelde zich tot architect van vooral rooms-katholieke gebouwen.

In Gouda werd hij bekend als de architect van de Gouwekerk, de Sint-Jozefkerk op de Hoge Gouwe, een rijksmonument dat met de 80 meter hoge toren het hoogste punt van de stad is. Het gebouw doet in 2022 geen dienst meer als kerk.

Dessing was ook de architect van de pastorie, het parochiehuus en het voormalige weeshuis aan de Hoge Gouwe 31. In 1901 realiseerde hij de voormalige R.K. jongensschool met bewaarschool aan de Lethmaetstraat, waar nu het Filmhuis is. Ook de Sint-Aloysiuschool aan de Spieringstraat en de Theodorusstichting aan de Westhaven 33 zijn van Dessing. Dessing was de aannemer van de watertoren in Schoonhoven.

Dessing zat vanaf 1894 tot zijn overlijden deel uit van de gemeenteraad van Gouda. Hij overleed in 1913 te Gouda op 69-jarige leeftijd en werd begraven op de door hemzelf ontworpen R.K. begraafplaats aan de Graaf Florisweg.

Chris' zoon Jac tekende in 1921 de Jozefbuurt in Kort Haarlem en het Sint-Jozefziekenhuis aan de Graaf Florisweg. Twee andere zonen Anthonis en Johan, hadden een handel in bouwmaterialen en brandstoffen aan de Oosthaven. Die leverden dan ook alle bouwmaterialen voor de werken. Dessing had twee vrachtboten in bedrijf.

Een van de achterkleinkinderen is de Goudse aannemer Ton van Loon, die onder andere betrokken is geweest bij de restauratie van enkele gebouwen van zijn overgrootvader zoals zijn huis aan de Karnemelksloot 134 en 136 en de Theodorusstichting.

- De familie heeft het archief in 2004 aan het Streekarchief Midden Holland (samh) geschonken waardoor een belangrijk deel van de informatie over de twee Goudse architecten goed toegankelijk is. 1. samh AC 651 inv.nr 1-219. Veel van de gegevens in dit artikel zijn afkomstig van dit bedrijfsarchief. Het merendeel van de stukken betreft overigens werk van Jac. P. Dessing.

4. Stuurman - 1885 Pieter Stuurman / 1895 Dirk Stuurman

Pieter Stuurman werd in 1885 in Ammerstol geboren. Hij vestigde zich als architect in Waddinxveen. Pieter ontwierp de watertoren van de tapijtfabriek in Moordrecht en het pakhuis van De Producent aan de Wachtelstraat.

Ook Dirk Stuurman (1895-1960) werd in Ammerstol geboren. Hij was een achterneef van Pieter Stuurman. Dirk vestigde zich als architect in Gouda. Hij ontwierp beeldbepalende gebouwen zoals het woonblok met de showroom, reclametoren en werkplaats van het garagebedrijf Van Zeehoven aan de Spoorstraat en het monumentale bankgebouw van Knox en Dortland aan de Turfmarkt. Dit gebouw is een rijksmonument en was het onderkomen van Verzetsmuseum Zuid-Holland. Hij ontwierp een woonblok aan de Da Costakade en de uitbreiding van het diaconessenhuis "De Wijk".

5. Nederhorst

Nederhorst / Hollandse Beton Groep / BAM

1871 - H.J. Nederhorst

Hendrik Jan Nederhorst (1847-1913) was in 1871 in Gouda begonnen als timmerman en aannemer. Rond 1880 kwam de mobiele stoommachine (de heimachine) en kon er sneller worden gebouwd. Nederhorst had toen honderd man in dienst en was ook eigenaar van houtzagerij De Hoop bij de Stolwijkersluis.

Hij bouwde veel in Gouda, zoals het weeshuis aan de Groeneweg, de Rijks HBS aan de Martenssingel, de Viruly zeepfabriek, winkels aan de Markt en de Lange Tiendeweg 18,

woningen in de Crabethstraat, aan het Regentesseplantsoen 28 & 30 en het kantoor voor effectenmakelaar Knox & Dortland op Turfmarkt 12.

Nederhorst werd in 1895 – net als de bouwer Dessing- liberaal lid van de Goudse gemeenteraad en was tot 1910 wethouder van publieke werken die zorgde voor de bouw van de Lichtfabriek.

Rode Dorp

Ook het ontwerp van 132 arbeiderswoningen in het Rode Dorp bij de Winterdijk was mede een idee van Nederhorst, maar de gemeenteraad gaf slechts toestemming voor 65 huizen, bang voor de slechte invloed van arbeiderswoningen zo vlak bij het chique Van Bergen IJzendoornpark. Nederhorst overleed in 1913.

Hendrik Jan Nederhorst (1871-1928) 2^e

Zijn zoon, die ook Hendrik Jan Nederhorst heette, werd ook architect en aannemer. Na het overlijden van zijn vader zette hij het bedrijf om in de *N.V. tot aanneming van werken v/h H.J. Nederhorst*.

De jonge Nederhorst woonde sinds zijn huwelijk in 1895 met Maria van Vreumingen bij de Stolwijkersluis, vlakbij Houthandel en Stoomzagerij De Hoop.

Dit bedrijf besloeg de meeste ruimte in het gebied tussen het water van De Wijk en de Oudebrugweg. In 1924 brandden machinekamer, zagerij en schaverij geheel uit, maar na twee maanden begon men met de bouw van een nieuwe stoomzagerij met een modernere installatie. De bouw werd natuurlijk uitgevoerd door de *NV tot aanneming van werken v/h H.J. Nederhorst*. De houtzagerij beschikte over twee zogenaamde balkengaten, twee uitgegraven plassen in het water van de Wijk, een aan de oostkant en een op het huidige GOUDasfalt.

De reclamezuil, garage en woonhuizen aan de Spoorstraat van garage Van Zevenhoven zijn in deze periode door Dirk Stuurman & Nederhorst gebouwd en waren tot de sloop in 2022 een gemeentelijk monument.

In 1928 overleed de 56-jarige Hendrik Jan Nederhorst jr. Tijdens de Tweede Wereldoorlog wist het bedrijf door te werken en behoeftte menig medewerker voor de Arbeitseinsatz. Veel bewoners van Stolwijkersluis werkten bij De Hoop, zoals vrachtwagenchauffeur Stubbe die woonde aan de Goudseweg. De Hoop gaat later samen met houtzagerij van A. Vingerling & Zn aan de Karnemelksloot. [bron: *Bregje de Wit*]. Op de plaats van De Hoop is nu Wijngo gevestigd.

De gegevens over de Goudse voorgeschiedenis van "De Hoop" zijn ontleend aan Bregje de Wits Op hoop van zaken - De industrialisatie van Gouda 1813-1913. Nieuwsbrief nr. 113 Historische Vereniging Die Goude (november 2020)

In 1964 werd het bedrijf omgezet in de Verenigde Bedrijven Nederhorst N.V

De Guldenbrug was in 1972 het geschenk van Nederhorst aan Gouda, ter gelegenheid van haar honderdjarig bestaan. De Guldenbrug is de ophaalbrug over de Turfsingel, tussen de Vlamingstraat en de Veerstraat. De brug verving de veerpont die tot dan Korte Akkeren verbond met de stad. De brug is genoemd naar het symbolische bedrag van één gulden, waarvoor de bouw door Nederhorst werd aangenomen.

Het bedrijf sloeg internationaal de vleugels uit en werd een van de grootste bouwbedrijven in het land. In 1975 werkten er 16.000 mensen. Maar eind 1975 ging Nederhorst failliet en werd het bedrijf uiteindelijk overgenomen door de Hollandsche Beton Maatschappij. Sinds 2002 is het een onderdeel van de Koninklijke BAM Groep. Een van de innovaties is de langste 3D geprinte betonnen brug ter wereld!

In Gouda aan de H.J. Nederhorststraat 1 werken nu drie BAM bedrijven: BAM Infra Asset Management bv, BAM Infra bv en BAM Infra Funderingstechnieken.

6. Bokhoven

1887 Willem Bokhoven

De aannemer Willem Bokhoven nam de met schulden beladen scheepswerf van de firma Borkus aan Schielands Hoge Zeedijk over. Hij belastte zijn zwager Hubertus van Vlaardingen met de leiding van het bedrijf. Er werden vanaf dat moment stalen schepen gebouwd. Aannemer Bokhoven bouwde onder meer de stoomzuivelfabriek Excelsior in Woerden naar ontwerp van de architect Nederhorst te Gouda.

7. Kraanbedrijf Nederhoff

Rond 1880 kwamen er hydraulische persen voor werk waar veel kracht voor nodig was. Hydrauliek en pneumatiek zijn aandrijftechnieken die apparaten laten bewegen door vloeistof of lucht onder hoge druk.

Hydraulische systemen worden vooral mobiel toegepast in vliegtuigen, graafmachines, bulldozers, vorkheftrucks en hoogwerkers. Perslucht systemen drijven statische instrumenten aan in de machinebouw, lopende banden, verfspuiterijen, garages, tandartsen en dergelijke.

In Gouda is kraanbedrijf Nederhoff een bekende naam. Grondlegger Cor Nederhoff sr. startte het bedrijf in 1949 met het verhuren van een zelfgemaakte kraan op een oude truck. De werkzaamheden bestonden hoofdzakelijk uit het lossen van schepen. Dat gebeurde tot die tijd nog met de hand en "op eigen gerei". Via grondwerk, heiwerk en bergingswerk verschoven de activiteiten naar hijswerk, met name in de bouw. Nederhoff verhuurt kranen met een hefvermogen tot 650 ton, sommigen met een giek lengte van zestig meter.

In 1986 verhuisde Nederhoff naar de huidige vestiging op het bedrijventerrein 'De Goudse Poort'. Daar staan diverse werkplaatsen, een technische dienst en stalling voor het materieel.

In 2020 had Nederhoff een primeur door de inzet van 'City Boy', de eerste elektrische hijskraan ter wereld in het centrum van Gouda.

8. Domera 2019

Domera is opgericht door de broers Maarten en Marius Vroegindewey, een nieuwe generatie bouwers. Aan de Gouderaksedijk 58 worden op de locatie van de voormalige scheepswerf van Van Vlaardingen drijvende woningen in alle soorten en maten gebouwd. Om goedkoper en inzichtelijker te bouwen wordt gebruik gemaakt van moderne technieken zoals robotisering en Virtual Reality. De bouwers van Domera zijn ook de eersten bij wie het bouwproces CO2-neutraal is, dus zonder CO2-uitstoot. De drijvende woningen zijn 'all-electric', dus nul-op-de-meter.

Meubelmakers

9. De Morgenster 1864 - N.V. Stoomtimmerfabriek 'De Morgenster'

Stoomtimmerfabriek "*De Morgenster*" v/h J.H. de Wilde. Johannes de Wilde begon in 1864 een timmerfabriek aan de Kattensingel. Hij nam het terrein over van Gofr.Jaspers die met zijn blekerij was verhuisd naar de Fuwelensingel. Daar werden ramen, kozijnen en trappen gemaakt. Het bedrijf De Morgenster leverde het timmerwerk voor de ambachtsschool aan de Graaf Florisweg in Gouda. Ook werden er kerkbanken gemaakt. In 1913 werd het bedrijf omgezet in een NV.

10. Steenland 1903 – 1980 Meubelfabriek Steenland

In 1902 richtte Wim Steenland een timmerfabriek aan de Bosweg 4. Sophie, de moeder van Wim, had er een sigarenwinkeltje. Al na twee jaar verkocht hij het bedrijf voor een bedrag van Hfl. 2.600 [±€35.000] aan timmerman/aannemer J.H. de Wilde van de *Stoomtimmerfabriek "De Morgenster"*

Wim richtte daarna een timmerwerkplaats op aan de Wachtelstraat en maakte er vooral biljarttafels. Hij trouwde met Petronella Uijtendaal en ze kregen vier zonen en drie dochters. De meubelwinkel was op de Kleiweg 98 en verhuisde later naar de Raam 144. In 1925 werd de fabriek door brand verwoest. Na de herbouw ging het gezin naast de fabriek op de Raam wonen. Wim en zijn vier zonen werkten in de het bedrijf. Destijds maakte men kerkbanken van Japans eiken.

Op maandag 11 mei 1936 brak brand uit in de Stearine Kaarsenfabriek Gouda-Apollo. De brandende stearine dreef weg en stolde op het water van de Turfsingel. Steenland schepte dat op en die brokken stearine werden nog tot 1980 in de meubelfabriek gebruikt om de gietijzeren werkbladen van de zaag-, schaaf- en freesmachines minder stroef te maken.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog zat zoon Thed Steenland in krijgsgevangenschap. De familie had een schuilplaats in de droogkamer van de fabriek. Na de oorlog bouwde men een nieuwe meubelfabriek aan Schielands Hoge Zeedijk 29-33.

In 1950 werkten er 49 man personeel s. In 1951 kwam Leo Heisterborg bij het bedrijf werken. Een jongen 17 jaar, die de boekhouder van het bedrijf werd en er bleef werken tot de sluiting in 1980.

Tijdens de watersnoodramp van 1953 stroomde het water bij Stolwijkersluis over de IJsseldijk. Er dreigde een dijkdoorbraak en alle grote bomen op Schielands Hoge Zeedijk werden snel gekapt. Het waterpeil in de Julianasluis bij Gouda stond 3.75 meter boven NAP.

De orders in 1962 waren goed voor in totaal 21.000 stoelen. Elke 2 uur werd per man één stoel geproduceerd. Meubelfabriek Steenland maakte ook de dekstoelen voor de Holland-Amerika Lijn (HAL). Tijdens de eerste reis van de SS Rotterdam naar New York op 3 september 1959 gingen behalve prinses Beatrix ook Thed en Wim Steenland mee.

In 1980 nam meubelfabriek H.A. van Berkesteijn in Waddinxveen Steenland over. In totaal hebben er in 77 jaar 243 mensen gewerkt. Van de 20 mensen bij Steenland gingen er 12 mee naar Waddinxveen, maar Van Berkesteijn kon het niet bolwerken en er werden personeelsleden ontslagen.

In 1981 werd de grond, woonhuizen en gebouwen van Steenland verkocht aan buurman Compaxo. Kleinzoon Frans Steenland is bij Compaxo gaan werken.

11. Radder & Goosens

Radder & Goosens' Machine-, Stoel- en Meubelfabriek stond van 1917 tot 1928 aan de Ridder van Catsweg 25. Eerst als Fabriek van marmeerwerken, men maakte schoorsteenmantels en later ook meubels.

12. 1946 - Firma P.H. Woerlee & Zn

Fabriek van geschilderde meubelen Firma P.H. Woerlee & Zn stond na de Tweede Wereldoorlog aan de Raam 55-61. Volgens een advertentie kom men oude meubelen overspuiten in elke gewenste kleur. Een andere Pieter Woerlee was plateelschilder in Gouda.

13. Aannemers in Gouda 2021

1. Bouwbedrijf Gouda | Ralph Bouwt Achterwillenseweg 120, 2805 KB Gouda

2. Bouw- en aannemingsbedrijf Hoogendoorn B.V. Voorwillenseweg 37-41, 2806 ZC Gouda
3. Bouwbedrijf De Winter James Wattstraat 7b, 2809 PA Gouda
4. Aannemingsbedrijf Houtman B.V. Marconistraat 29, 2809 PH
5. C De Borst Timmer en Bouwbedrijf Kon. Wilhelminaweg, 2802 HX Gouda
6. Bouw & onderhoudsbedrijf Schoonderwoerd Walmolenerf 24, 2807 DG Gouda
7. Van der Speld Bouw Marconistraat 4, 2809 PD Gouda
8. Aannemersbedrijf De Horizon Vlietenburg 50, 2804 WT Gouda
9. BAM Infraconsult bv H.J. Nederhorststraat 1, 2801 SC Gouda
10. Gouda Vuurvast Services BV Bouwbedrijf Goudkade 11, 2802 AA Gouda
11. 24 Service Vastgoed Onderhoud BV Marconistraat 4, 2809 PD Gouda
12. J.P. van Eesteren B.V. Goudse Poort, Hanzeweg 16, 2803 MC Gouda
13. Bouwbedrijf B. Lubbers, Zuider IJsseldijk 8, 2808 PB Gouda
14. VRBT Vroegindeweyj Bouwtechniek Gouderaksedijk 58, 2808 NG Gouda
15. Renomeer Voorwillenseweg 145, 2806 ZG Gouda
16. De Vries Konstruktieburo B.V. Kampenringweg 23, 2803 PE Gouda
17. M van Tongeren Nieuwbouw en Verbouw Terschellinglaan 34, 2809 SE Gouda
18. Versluis Installaties Aannemer Spieringstraat 83, 2801 ZJ Gouda
19. GS Bouw en Onderhoud Gouwestroom Marconistraat 15, 2809 PH Gouda
20. van Ooijen Gouda B.V.: Goejanverwelledijk 60, 2807 CC Gouda

Machines

1. Goudsche Machine Fabriek Hupkes / voorheen Arends.

De firma Cosijn & Co werd in 1853 in Gouda opgericht en maakte stoommachines. In 1865 hadden Cornelis Cosijn en Frans Robbé ook een 'stoomijzergieterij'. De gieterij maakte gietijzeren ophaalbruggen. Eén staat er nog, de ophaalbrug in Oudewater uit 1860. In 1878 veranderde de naam in *Goudse Machinefabriek Hupkes*, er werkten 35 arbeiders.

Een andere machinefabriek was de smederij van Gerrit Arends aan de Nieuwe Haven. Hij wilde een stoommachine aanschaffen, maar kreeg gedoe met de bureu. Hun bezwaarschrift kwam zelfs bij koning Willem III op tafel. De Commissaris van Politie stelde vast dat de smederij in orde was en meldde dat de buurman zelf een stoommachine gebruikte in zijn borstelfabriekje. De Commissaris vond het bezwaar van de buurman pesterij omdat Arends het huis van de borstelmaker niet had willen kopen.

Een paar jaar later kocht Gerrit Arends grond aan de Kattensingel en bouwde er een werkplaats. De smederij heette vanaf dat moment Machinefabriek G.D.J. Arends & Co., maar de zaken gingen slecht. Gerrit overleed in 1904 en zijn erfgenamen moesten de zaak laten veilen. (foto) Jan Geurt Hupkes, eigenaar van de Goudse Machinefabriek Hupkes, kocht de opstallen op de veiling in Hotel de Zalm voor 24.000 gulden [ruim €300.000 in 2018] nam een aantal arbeiders over, waaronder Nico Snel (bovenaan links) die tot oktober 1957 bij de Goudsche Machine Fabriek (GMF) zou blijven werken.

Voor de aanleg van het elektriciteitsnet in de stad liet de Goudsche Lichtfabriek GMF een hefwerktuig bedenken om de zware transformatoren in de stad te kunnen plaatsen (foto).

In 1916 verkocht GMF haar zelf ontworpen stoomwals aan Nutricia. Het was een melkpoedermachine om water uit melk te verdampen. Het scheiden van vloeistoffen met walsen werd een belangrijk product voor de machinefabriek. Een andere innovatie was de sondeerbuis, een holle pijp om de weerstand van grondlagen te meten. Dat kwam van pas bij de aanleg van de spoorlijn Gouda-Alphen in 1934.

De GMF maakte ook machines om kaas te schrappen, om kazen te poetsen en melkbussen te wassen. Ook werden reparaties van de machines in de Goudse wasserijen gedaan.

Gerard van Eijk werd in 1921 directeur en de regering benoemde hem tot hoofdkeurmeester van het Rijkskantoor voor Melk- en Zuivelproducten, afdeling Kaas. Een door Gerard van Eijk bedachte elektrische kaasschraap- en een kaaswasmachine werden gebouwd door de Goudsche Machine Fabriek Hupkes / voorheen Arends ook aan de Kattensingel.

2. Fabriek van stoom- en andere werktuigen A. de Weger.

Aan het Zwaansgat bij Bogen stond vanaf 1897 de *Fabriek van stoom- en andere werktuigen A. de Weger*. Arend de Weger (1857) en Neeltje Melkert woonden boven de fabriek en later in de Komijnsteeg. Later heette de fabriek 'De Weger Machinefabriek Gouda – WMG'.

Omdat de Hollandse IJssel voortdurend dichtslibde werden er stoombaggermolens, hydraulische werktuigen gemaakt. Tot 1983 voerde men ook reparaties uit aan kleine locomotieven. Het bedrijf had een heel kort proefbaantje om locomotieven te testen. Het liep van de Bogen naar fabriekshal aan het Zwaansgat in. Er moest dan wel hard geremd worden en dat is een keer misgegaan. Het locomotiefje reed dwars door de fabriekshal en knalde tegen een muur. Een werknemer die achter die muur op het toilet zat kwam de schrik vrij, maar met de broek op zijn knieën. Tot grote hilariteit van zijn collega's.

De Weger Machinefabriek Gouda – WMG / [Bron Gerard Jacobs / NEDSEK]

De Weger Machinefabriek maakte in de jaren '60-'70 spoorwegkranen. De kranen werden gebouwd op een railwagon. In die jaren waren er weinig mobiele kranen voor het bouwen van spoorwegen. De kranen moesten kunnen worden gebruikt op een dubbelspoor dus met passerende treinen.

De Weger maakte ook afzetkraantjes, een hulpmiddel bij het aan elkaar lassen van spoorrails. Het kraantje tilde een lasapparaat op de rails. Ook werden kranen voor de baggerindustrie gemaakt. Voor de voedingsmiddelenindustrie werden botermachines, vulmachines en stroopwafelverwerkingsmachines gebouwd.

De Weger Machinefabriek heeft de honderd jaar net niet gehaald. In 1981 ging ze failliet.

3. Gpi De Gouwe

Wat nu Gpi-De Gouwe heet begon in 1919 met het ophalen van melk bij de boeren. De 14-jarige Peter de Wolf haalde met paard en wagen de melkbussen op en bracht ze naar de 'Goudsche Melkinrichting' aan de Karnemelksloot. (foto)

Hij kocht tien jaar later de failliete Goudsche Melkinrichting. Zijn eigen bedrijf was 'Stoomzuivelfabriek De Gouwe' (foto) en de combinatie op hetzelfde adres aan de Karnemelksloot kreeg de naam 'Zuivelfabriek De Goudsbloem',

Tijdens de 2e Wereldoorlog werd het ketelhuis gebombardeerd en kwam De Goudsbloem stil te liggen. Na de oorlog begon Peter de 'Machinehandel De Gouwe'. Hij kocht machines uit de zuivelindustrie op en repareerde die. Er werd een loods gebouwd waarin eind jaren vijftig ook machines werden gemaakt om glazen flessen en potten te spoelen.

De handel nam toe en aan de Goudkade begon de productie van roestvaststalen (RVS) tanks. In de jaren zestig en zeventig werden daar buffertanks gebouwd tot wel 75.000 liter. Aan de Karnemelksloot werd in 1985 de Goudse Versmarkt gevestigd.

In de jaren negentig werden zo'n 300 tanks per jaar gemaakt en wordt de 'Machinefabriek De Gouwe' geleid door Jan Willem van de Wolf, de derde generatie (foto). Omdat de vraag naar RVS-tanks sterk toenam volgde een serie aan overnames, deelnames met bijbehorende naamsveranderingen. 'Machinefabriek De Gouwe' werd 'Altermij-De Gouwe' en na roerige jaren werd die combinatie in 2018 overgenomen door Gpi uit Lopik en heet het bedrijf aan de Goudkade nu 'Gpi-De Gouwe'.

Het bedrijf specialiseerde zich verder in het verwarmen en koelen van vloeistoffen en vaste producten. Met ontwikkeling en productie in eigen huis maakt men procesapparatuur voor de voedingsmiddelen-, chemische- en cosmetische industrie.

Voorbeelden zijn: RVS chocoladetanks, proces apparatuur voor het verwarmen en koelen van (vruchten)sappen, kookketels voor soepen, sauzen en apparatuur voor het smelten van vetten, chocolade en poeders, het mengen van vaste stoffen zoals korrels, poeders, rijst, suikers, specerijen en meel en gecombineerde apparatuur die roeren/mengen en verwarmen/koelen. GPI levert bijvoorbeeld apparatuur aan Selo in Hengelo voor het produceren en verpakken van de ketchup van KraftHeinz.

Bij Gpi De Gouwe werken 140 medewerkers en heeft het klanten in binnen- en buitenland.

4. Slangen Staal

Slangen Staal is een machinefabriek, constructie- en reparatiebedrijf, dat staal- en roestvaststaalwerk maakt voor de aannemerij, weg- en waterbouw, overheid, industrie en ingenieursbureaus. Het onderhoud van bruggen en sluizen is een combinatie van civiele techniek en werktuigbouwkunde. De geschiedenis van Slangen Staal gaat terug naar het einde van de negentiende eeuw. In 1889 trouwde Romanus Slangen met een meisje uit Haastrecht. In Stolwijkersluis nam hij een hoefsmederij over. Het smeedwerk bestond uit het beslaan van paardenhoeven en reparaties aan karren.

In 1900 verhuisde de smid naar de Lange Tiendeweg in Gouda. Daar heeft het bedrijf tot 1978 gezeten. Hans en Kees Slangen verhuisden het bedrijf naar de Nijverheidsstraat. Alex Slangen van de vijfde generatie en Alwin Steenbergen vormen nu de directie.

5. Machinebouwer SAS / IHC

De machinefabriek SAS aan de Turfsingel 71 is in 1896 opgericht in het pakhuis 'Antwerpen' voor de 'Nederlandse Sleepvaartdienst'. De meestersmid A.J. Sas woonde aan de Wachtelstraat. en later zijn zoon bouwen het uit tot een machinebouwbedrijf.

Bij het vijftigjarig bestaan in 1946 schonk het personeel een tegeltableau met de oprichter, dat was gemaakt door de plateelfabriek Goedewaagen. [bron: Mirjam Borghraef].

Discotheek 'The Place' met een capaciteit voor 300 klanten was er kort gevestigd in de voormalige machinefabriek. In 1993 maakte een brand een einde aan de discotheek. Daarna heeft het gebouw lang leeg gestaan. In 2017 werden de panden verbouwd tot woningen.

SAS verhuisde in 1980 naar Alphen en werd in 2005 overgenomen door Koninklijke IHC. Alle werkzaamheden vinden nu plaats in de IHC bedrijven in Kinderdijk.

SAS Gouda is een internationaal bedrijf in de maritieme en offshore industrie en marktleider op het gebied van ontwerpen en fabriceren van hoogwaardige machines en installaties benodigd bij het leggen van pijpleidingen en kabels op de zeebodem.

MOKVELD

6. MOKVELD - 100 jaar

Mokveld is een producent van afsluiters voor olie, gas en water toepassingen. Mokveld was 62 jaar lang een familiebedrijf. In 1922 begonnen als reparatiebedrijfje aan de Lange Groenendaal en in honderd jaar uitgegroeid tot een marktleider op het gebied van hoogwaardige op maat gemaakte afsluiters, regel- en terugslagkleppen. Groot of klein en bestand tegen hoge drukken en extreme temperaturen.

Inmiddels is Mokveld een kleine multinational, met vestigingen in 10 landen en 360 medewerkers.

[1922 de smederij aan de Groenendaal](#)

Nicolaas Jacobus Mokveld werd in 1892 in Delft geboren en werd smid / bankwerker. Nico trouwde op zijn dertigste met de ook dertigjarige Sara Gesina de Best uit Haarlem. Ze woonden aan de Groenendaal 93-95 in Gouda. Een jaar later werd Nicolaas Jacobus junior geboren (1923-2017). In de twee jaar daarna kreeg Sara twee doodgeboren kindjes en in 1926 overleed baby Cornelis voor zijn eerste verjaardag. Twee jaar later beviel ze van een zoon die ook Cornelis werd genoemd en in 1929 werd dochter Elisabeth geboren.

Op 1 januari 1922 kocht Nico van de weduwe A. Bruijnicks de smederij van haar overleden man aan de Groenendaal. De aankondiging in de krant schrijft dat Nico hetzelfde vertrouwen hoopt te krijgen als zijn voorganger en voegt er aan toe dat aan de smederij ook een herstelplaats voor machinerieën wordt verbonden.

Hij kreeg vergunning om de smederij uit te breiden en een 5 PK krachtige elektromotor te plaatsen als aandrijving van de slijpsteen, boor en draaibank. De burgemeester van Gouda schreef dat bezwaren binnen 14 dagen bij H.M. de Koningin Wilhelmina konden worden ingediend.

Anekdoten Mokveld sr. (uit SAMH archief)

[foto N.J.Mokveld 1936]

Mokveld adverteerde in 1926 als volgt: N.J. Mokveld, Herstelplaats voor Machinerieën en Motoren. Handel in Gereedschap en IJzerwaren. Groenendaal 93-95. *(bij de Lombardsteeg).*

Een jaar later kreeg Mokveld vergunning zijn smederij uit te breiden en een elektromotor van 7½PK te plaatsen voor het lasapparaat. Lassen was in die tijd niet ongevaarlijk zo blijkt uit een krantenbericht:

Een bus carbid uit elkaar gesprongen.

De bewoners van de Groenendaal werden vanmorgen opgeschrikt door een geweldige klap. Een grote bus carbid was in de smederij van de firma Mokveld uit elkaar gesprongen. Door de klap sprongen de ruiten van het huis van de heer Mokveld en werden bij de burens de ruiten vernield. Het ongeval liep verder goed af, niemand kreeg enig letsel.

- Carbid is een steenachtig materiaal dat in een smederij werd gebruikt om acetyleengas te produceren. Met acetyleengas kon men dan autogeen lassen. (lassen met een zeer hete vlam).

In 1935 adverteerde Mokveld zijn bedrijf als machine- herstelplaats, speciaal adres voor lassen.

Nico werd als getuige opgeroepen in een rechtszaak omdat G.J.G (23) een tang en sleutel had gestolen en daarvoor zes maanden de cel in moest, maar dat werd voorwaardelijk omdat het Leger des Heils de dakloze jongeman wilde opnemen.

Omstreeks 1927 werd de ijzerwarenwinkel opgeheven.

Nog een krantenbericht: Maandag 21 december 1931:

Met fiets en al te water gereden.

Gistermorgen omstreeks 12 uur ging de tienjarige George de Pooter een tochtje maken op zijn nieuwe fiets. Op de Gouwe, nabij de Groenendaal, moest de jeugdige wielrijder voor kerkgangers uitwijken en reed pardoes de Gouwe in. Men trachtte eerst met stokken en parapluïes toe te steken de drenkeling te helpen, maar toen dat niet baatte is de heer Mokveld uit de Groenendaal te water gesprongen en slaagde hij erin het ventje op het droge te brengen. De drenkeling werd bij Mevrouw Teepe binnengebracht, waar hij van droge kleren werd voorzien en bekomen kon van zijn koude bad. De fiets werd later opgehaald.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog (1940-45) bleef Mokveld in de Groenendaal doorwerken. Hij adverteerde in de plaatselijke krant als machinewerkplaats, de motoren werden niet langer genoemd. De familie had het niet breed, in kleine krantenadvertenties biedt men ter ruiling aan:

- Een paar z.g.a.n. werkpantoffels maat 40 voor een paar meisjesschoenen maat 34-35 of voor een paar herenschoenen maat 41.
- Later: z.g.a.n. herenschoenen maat 39 en dito meisjesschoenen maat 35.
- Verloren een ceintuur van blauw gabardine regenjas. [gabardine = waterdichte stof gemaakt uit wol.]

Maar aan het einde van de oorlog lijkt het bedrijf weer te gaan lopen en werd er een werkster voor 2 of 3 ochtenden gevraagd. In 1946 noemde Mokveld zich voor het eerst een machinefabriek.

Ondertussen had Mokveld naamsbekendheid verworven voor het eerste eigen product; stroopwafel-bakstellen voor de bekende Goudse stroopwafels.

Nico Mokveld jr. 1923 - 2017

De 15-jarige zoon Nico Mokveld volgde praktijklessen 'smeden' op de avondschool van de Ambachtsschool aan de Graaf Florisweg en haalde er in 1940 het diploma smeden en bankwerken. Ook won hij een 3^e prijs bij een wedstrijd op de hindernisbaan voor jeugdige wielrijders.^[CvA1]

Na de oorlog veranderde de bedrijfsvoering ingrijpend. Er werden plannen gemaakt voor een machinefabriek. In 1947 nam Nico jr. de leiding over van zijn vader. In 1948 kreeg de heer Mokveld de gelegenheid een gedeelte van een papierwarenfabriek aan de Fluwelensingel 53 te huren. In die fabriek van ca. 250 vierkante meter en een kantoortje van ca. 20 vierkante meter kwam een smederij, een autogene las-installatie en een elektrisch lasapparaat, aangedreven door 14 elektromotoren met een gezamenlijk vermogen van 19½ P.K.

Er werd personeel aangenomen: (*uitsluitend 1^e klas*) metaaldraaiers voor de nieuwe precisie-draaibank, een machine bankwerker en een kantoorbediende. Een jaar later zocht de fabriek een Machine- en gereedschap Tekenaar (*liefst jonge M.T.S-er*) en een zelfstandig Stempel- en Gereedschapsmaker. En in 1949 (*met spoed*) nog een machinebankwerker, een constructie bankwerker en een bankwerker-monteur.

Onder de naam "Machinefabriek N. J. Mokveld" werd, met voorlopige handhaving van de eerder genoemde activiteiten, de ontwikkeling en fabricage van machines en apparatuur voor de keramische industrie en later ook voor de verfindustrie in gang gezet. Vooral de kogelmolens en mixers hebben een succesvolle ontwikkeling doorgemaakt waarmee het bedrijf ruim 20 jaar actief is geweest.

In 1954 kreeg Mokveld door een relatie uit de keramische industrie de mogelijkheid een opdracht aan te nemen van een Economisch en Technisch Adviesbureau, wat uiteindelijk de eerste opdracht in de huidige markt zou zijn: Gaskoelers voor de hoogovens in IJmuiden. De omvang van het project zorgde wel dat er het nodige geïmproviseerd moest worden. Uiteindelijk is de opdracht tot volle tevredenheid van het Adviesbureau en de Hoogovens uitgevoerd.

Er ontstond een samenwerking met het Adviesbureau waaruit de ontwikkeling en fabricage van afsluiters volgde. De samenwerking resulteerde in 1955 in de oprichting van Machinefabriek Mokveld N.V. De ontdekking van het gasveld in Groningen in 1959 betekende ook voor Mokveld het begin van een nieuwe periode.

Aardgas, groei en overname.

Naarmate de ontwikkeling van afsluiters voortging werd de noodzaak naar een nieuwe vestigingsplaats uit te zien steeds groter. In 1960 was het zover en kon de eerste fabriekshal op het verworven terrein aan de Nijverheidsstraat 67, in het industriegebied "De Kromme Gouwe" in gebruik worden genomen. Wat nog steeds het huidige adres is.

Behalve het terrein, dat voor direct gebruik bestemd was, nam de directie optie op enige duizenden vierkante meters grond die inderdaad nodig bleken te zijn. Begon Mokveld met enkele tientallen werknemers in de 800 m² grote hal. Twee jaar later werd een houten kantoorgebouw en een plaatstalen loods gebouwd. In '64 en '66 werd de fabriek en magazijnruimte uitgebreid. En zo gaat het door: bouw romneyloods en drie tijdelijke directieketen, uitbreiden magazijnruimte, kantoor en machinefabriek. In '72 volgt een kantinegebouw en zes jaar daarna wordt het kantoorgebouw opnieuw uitgebreid. In '83 wordt de fabriek vergroot.

Deze groei stond in nauwe relatie tot de uitbreiding en verandering van het productieprogramma, die er in 1973 toe leidden, dat het bedrijf de fabricage van keramische machines en andere apparatuur beëindigde en zich volledig ging bezig houden met de verdere ontwikkeling en fabricage van haar programma van afsluiters en terugslagkleppen.

Het programma bestaat dan uit open/dicht, regel- en veiligheidsafsluiters en gedempte terugslagkleppen van 50 tot 1800 mm doorlaat, tot 700 atmosfeer werkdruk. Door andere dan de traditionele systemen te ontwikkelen en te construeren, die in de praktijk goed blijken te voldoen en door meerdere patenten beschermd zijn, heeft Mokveld een exclusieve positie veroverd in een nog steeds groeiende markt.

De producten vinden onder meer hun toepassing bij de winning en productie van olie en aardgas, zowel on- als offshore, bij pomp- en compressorenstations voor olie en aardgas, bij hoge druk regel- en meetinstallaties, bij bovengrondse en ondergrondse opslag, bij fabricage en transport van vloeibaar aardgas en in diverse takken van de petrochemische industrie. Ca. 80% van de productie wordt naar meer dan 47 landen geëxporteerd. Mokveld heeft ondertussen verkoopkantoren in Engeland, Duitsland en de toenmalige Sovjet Unie.

In 1984 heeft de Thyssen-Bornemisza Group (TBG) het bedrijf overgenomen van de familie Mokveld. Nico Mokveld jr. bleef nog vijf jaar aan het bedrijf verbonden.

In de jaren negentig volgt een verdere internationale expansie en opent het verkoopkantoren in Amerika, Noorwegen, De Emiraten, Maleisië, China en start een actief netwerk van Agenten in andere landen.

Het (ver)bouwen in Nederland ging ondertussen ook door: een nieuwe bedrijfshal met kantoor en kantine. En opnieuw het vergroten van het kantoorgebouw met bedrijfsruimte. Eind jaren negentig werken er rond 180 man en beschikt men over 4000 m² fabrieks- en kantoorruimte. Het destijds geopteerde terrein van 10.000 m² laat echter nog uitbreiding toe.

In 2004 volgde een verdere uitbreiding van het kantoor met een extra verdieping op het huidige kantoor. In 2008 wordt een productieplant in Maleisië geopend waar men één type afsluiter gaat assembleren. In 2014 was een laatste grote uitbreiding in Gouda van een nieuw kantoor en aangrenzende productiehal waarmee de uiteindelijke oppervlakte in 2022 op ruim 18000 m² uitkomt.

Ontwikkelen èn maken: in één keer goed'

De op maat gemaakte axiale afsluiters gaan van vuistdik tot manshoog, van vijf centimeter tot 2.20 meter doorsnee en voor extreem hoge drukken van meer dan 1000 bar (**een autoband heeft tussen de 2 en 3 bar**).

De eerste afsluiterhuizen werden in elkaar gelast, maar al snel deden de afsluiters die gegoten werden in een stuk hun intrede. Nu is het nauwkeurige hightech die met de grootste zorg op maat wordt gemaakt. De afsluiters worden op specificaties van de klant gemaakt waardoor een aantal onderdelen elke keer anders zijn en niet in serie geproduceerd kunnen worden.

Heel belangrijk daarbij zijn kwaliteitsborging, testen, voortdurend onderzoek en productontwikkeling.

Mokveld heeft het hele productieproces, de gereedschappen en testfaciliteiten in eigen huis

In de jaren 1960 ontwikkelde Mokveld een terugslagklep gebaseerd op het axiale stromingsprincipe. De innovatie was dat er in het stromingskanaal een vernauwing werd aangebracht waardoor de vloeistof daar sneller stroomt en er op die plek drukverlaging optreedt.

Dat is een venturi-effect. Door hiervan bij het sluiten gebruik te maken klappt de klep niet dicht, maar sluit de klep zonder trillingen.

Omdat Mokveld werkt met moeilijke gietstukken heeft het een modern (CNC) machinepark. CNC betekent 'Computer Numerical Control' en is een computergestuurde draaibank, freesmachine of kotterbank om zeer nauwkeurig de speciale metalen onderdelen te maken. hoe nauwkeuriger de maatvoering is, des te betrouwbaarder zijn de afsluiters en kleppen voor de opdrachtgevers.

De druktest is een heel belangrijke stap voordat een afsluiter wordt opgeleverd, dat wordt in een veilige bunker gedaan. De op afstand bestuurbare kleppen worden met perslucht, hydraulisch of elektrisch bediend. Voor het inregelen van de besturing van de afsluiter is naast mechatronica de nodige meet- en regelkennis nodig om alle verschillende soorten regelingen op klant specificatie in te regelen.

Vakwerk en vaklui = opleiding

Het blijft belangrijk dat medewerkers goed aan de machines kunnen programmeren. Daarom onderhoudt Mokveld nauwe banden met de verschillende technische scholen in Gouda en omgeving. Mokveld schonk al eens een CNC draaibank aan de Goudse School om te zorgen dat de leerlingen in vroeg stadium al in aanraking komen met de moderne praktijk apparatuur. Mokveld biedt plaats aan zowel BOL als BBL leertrajecten voor verspaning of montage.

Regelkleppen, terugslagkleppen en afsluiters

De kleppen en afsluiters die Mokveld maakt voor de industrie kun je een beetje vergelijken met de kranen die je in huis hebt. Het verschil zit 'm met name in de hoeveelheid water of gas dat er doorheen stroomt.

Regelklep

Een regelklep regelt de stroom in een leiding. Net zoals de waterkraan thuis. Afhankelijk hoever je die open of dicht draait regel je de hoeveelheid water die er doorheen stroomt. Het verschil met een waterkraan thuis en een regelklep is dat een waterkraan aan het eind van een leiding zit en een tappunt is en een regelklep een bepaalde plek in een leidingsysteem om de doorstroming in het systeem te regelen.

Afsluiter

Een afsluiter regelt ook de doorstroming door een leiding. In tegenstelling tot een regelklep kent een afsluiter maar twee standen, t.w.: open of dicht. Je kunt dat vergelijken met de gaskraan in huis. Die kun je ook alleen maar open of dicht zetten.

Ten opzichte van de kranen in huis die vaak met een schroeffitting gemonteerd worden hebben de kleppen en afsluiters flensverbinding waarmee ze aan een soortgelijke flens op de buis verbonden kunnen worden door grote bouten, speciale klemmen of in sommige gevallen worden ze aan de buis gelast.

Terugslagklep

Een terugslag- of keerklep is een afsluiter die een vloeistofstroom maar in één richting doorlaat. Een terugslagklep voorkomt tegenstroming in pijpen en werkt op basis van een drukverschil. Er is een hogere druk aan de inlaatpoort nodig om de klep te openen. Wanneer de druk aan de uitlaat hoger is of de druk aan de inlaat niet hoog genoeg is, zal de terugslagklep sluiten. Er geen kraan of handeling nodig om het te laten werken. Terugslagkleppen komen voor in bluswaterleidingen en rioolleidingen zodat afvalwater niet door de inlaat terug kan stromen.

METAALINDUSTRIE

7. Gouda Holland / Niedax

In 1929 begon G.P. van den Akker met het produceren van schemerlampen en sfeerverlichting door onder de naam "Verlichting Industrie Gouda" in Holland. De naam veranderde al snel in "Gouda Holland". Begin jaren 1950 wordt het assortiment uitgebreid met buitenverlichting en systeemplafonds.

Het bedrijf verhuisde in 1962 naar Haastrecht. Door de jaren heen heeft Gouda Holland het assortiment uitgebreid en het richt zich nu voornamelijk op kabelgoten. In 2013 werd het verkocht aan de Duitse Niedax groep. In 2019 verhuisde Gouda Holland naar een nieuw pand langs de A-20 bij Gouda

8. GMG Gebroeders Melkert Gouda / Thule

De gebroeders Melkert maakten vanaf 1934 fietszitjes om de belangrijkste mensen in ons leven te vervoeren. Veilig? Volgens de fietsenbond moeten elk jaar 4400 kinderen naar de eerste Hulp omdat hun voet tussen de spaken is gekomen. GMG heeft meer dan 4 miljoen zitjes gemaakt.

Het bedrijf stond op een fabrieksterrein aan de Fluwelensingel bij de voormalige Goudse IJzerwaren en Gereedschaphandel. Later werden de zitjes ook aan de Naaierstraat 11 gemonteerd. Rond 1960 werd op de plek van blekerij *De Pelikaan* en garensponnerij *Spit & De Vletter* de sociale werkplaats (het latere Promen) en de gemeentelijke Sociale Dienst gebouwd. Nu zit er een kinderopvang. Op het terrein worden de komende periode 24 woningen gebouwd.

GMG bedrijf dreigde de concurrentiestrijd te verliezen en werd in 2007 overgenomen door Michel Krechting. Hij bedacht de innovatieve kinderzitjes Yepp, gemaakt van hetzelfde zachte materiaal als de klompen van Crocs. De Yepps werden eerst in Italië gemaakt en tegenwoordig in China. Daarmee bouwde hij het bedrijf uit tot een marktleider. Na bijna tien jaar verkocht hij GMG aan het Zweedse bedrijf Thule, bekend van skiboxen en fietsdragers.

9. Flamco

Flamco werd opgericht in 1956 aan de Industriestraat in Gouda. Begin jaren 1960 kwam de centrale verwarming. Dankzij het door Flamco zelf ontwikkelde expansievat werd een gesloten Cv-systeem mogelijk en veroverde het expansievat Europa.

In 1963 werd het bedrijf overgenomen door Internatio-Müller (IM), een conglomeraat van technische ondernemingen. IM werd voortgezet onder de naam Imtech en had haar hoofdkantoor aan de Kampenringweg in Gouda. In 2015 ging het miljardenbedrijf Imtech failliet, een van de grootste fraudezaken ooit.

In 1983 werd het 10 miljoenste Flamco expansievat geproduceerd. Internatio Müller verkocht de Flamco Groep in 1986 aan Polynorm in Bunschoten, producent van stalen kozijnen en toeleverancier aan de auto-industrie. In 2002 kocht het Oostenrijkse staalbedrijf Voestalpine Polynorm en verplaatste een deel van de productie naar China.

In 2011 verhuisde het hoofdkantoor van Flamco van Gouda naar Bunschoten. In 2014 werd Flamco opnieuw verkocht, ditmaal aan Aalberts Industries, een bedrijf voor installatie-, klimaat-, industriële- en materiaaltechnologie.

MECHANISCHE INDUSTRIE

10. Goudsche Machinale Garenspinnerij

In 1861 richtten vijf garenfabrikanten, naast hun eigen fabriekjes de Goudse Machinale Garenspinnerij op om de concurrentie uit andere landen het hoofd te bieden. De fabriek groeide en er ontstond een aaneenschakeling van gebouwen. Er werd gebruikgemaakt van stoommachines. In 1861 werkten er 170 arbeiders, waarvan bijna tachtig kinderen.

De in 1880 breidde het bedrijf verder uit met nieuwe stoomketels en -machines. In 1891 werd er een nieuw machinegebouw bij de bestaande fabriek gevoegd.

De vraag naar touw en zeilen nam af toen er meer stoomschepen kwamen. De Machinale Garenspinnerij zag door deze ontwikkelingen haar afzetmarkt teruglopen.

In 1901 kwam er een dynamolokaal bij en in 1906 een ijzeren watertoren.

Tussen 1950 en 1965 had de Garenspinnerij nog een korte bloeiperiode. Na de jaren zestig was de bloeitijd van de Goudse garenindustrie voorbij. Na 1965 probeerde men de productie van kunststofgaren voor de tapijtindustrie, maar dat werd geen succes, met als gevolg dat het bedrijf moest inkrimpen. In 1981 vertrok het met nog maar tien man personeel naar Waddinxveen.

11. Pittenvlechtmachines

Een belangrijk onderdeel van de kaars is de zogenaamde pit, een katoenen vlecht die midden in de kaars zit. De pitfabriek was een grote ruimte met tientallen machines, die gezamenlijk een enorm lawaai veroorzaken.

Citaat uit een artikel Op Eigen Terrein:

Bekijkt men een in werking zijnde vlechtmachine, dan is het voor een leek bijna onbegrijpelijk als een van de mensen die bij de machines werkzaam zijn, op een gegeven ogenblik zegt dat een huls bijna leeg is, zodat deze weldra door een nieuwe moet worden vervangen: de vlechtklossen draaien zo razend snel door elkaar, dat alleen een geoefend oog deze bijzonderheden opmerkt.

Overigens: als er een draad breekt, slaat de vlechtmachine automatisch af, zodat er nagenoeg niets fout kan gaan. Met bewondering kijken we wel naar de dames en heren bij de machines: zodra ze merken dat er een draad gebroken is, zetten ze met een bliksemsnelle handbeweging (een goochelaar zou er jaloers op kunnen zijn) de draad weer vast door middel van een heel klein, doch vernuftig gefabriceerd apparaatje. Wat de productie van pit betreft: gemiddeld levert de pitfabriek per jaar circa zeventigduizend kilometer pit! Het is dus wel zaak dat de 135 vlechtmachines „rusteloos doorratelen“.

12. Maatschappij van Nieuwe Geotroyeerde Gasbereiding

In 1853 bouwden de Amsterdamse ondernemers Westerman en Robbé een gasfabriek. De gasfabriek maakt lichtgas voor de straatverlichting, door het vergassen van steenkoolgruis, turf, afval van olie, vet, hars en teer. De fabriek werd gebouwd op het Mierennest, het terrein bij de Vest achter het Leprozenhuis en Proveniershuis aan de Hoge Gouwe.

In 1964 werd Gouda aangesloten op het aardgasnet en dat betekende na 78 jaar het einde van de gasfabriek. In 1979 werd alles gesloopt.

13. Goudsche Lichtfabriek

In 1906 stelde de gemeenteraad voor een elektrische energiefabriek te stichten. In 1910 werd de *Goudsche Lichtfabriek* naast de gasfabriek gebouwd.

De gebouwen van het Proveniershuis en achter het Lazaruspoortje aan het Nonnenwater moesten wijken. In dit dicht bebouwde complex werden bejaarden verpleegd en konden alleenstaande vrouwen een kamerwoning huren op het binnenterrein.

De 'draaistroomcentrale', zoals wisselstroom destijds heette, werd aangedreven door stoomturbines. De hoogspanning was 3kVolt en de laagspanning was 127Volt voor verlichting en andere huis-tuin-en-keuken toepassingen en 220Volt de krachtstroom voor machines, ovens en zware belastingen.

De transformatoren werden geleverd door Smit Slikkerveen. In 1914 waren er nog geen vrachtauto's en moesten de zware transformatoren met paard en wagen naar Gouda worden getrokken. Het transport van Ridderkerk naar de centrale duurde maanden. (foto1). Ook het plaatsen en van een transformator in de stad was een probleem. Daarom liet de Lichtfabriek de *Goudsche machinefabriek v/h. Arends* het speciale hefwerktuig maken.

14. Drukkerij Koch & Knuttel

In 1894 hadden Koch en Knuttel het drukken van de woordenboeken van uitgever Van Goor overgenomen. Drukkerij Koch & Knuttel was van 1894 tot 1970 aan de Turfmarkt 106 gevestigd. Het terrein achter het pand liep door naar de Nieuwe Haven. Wat daar stond werd verbouwd tot kantoor en werkplaats van stoomdrukkerij en uitgeverij Koch & Knuttel.

Aan de Turfmarkt was de hoofdingang en de directiekamer. Aan de achterkant, op de Nieuwe Haven tegenover het hofje van Cinq, was de personeelsingang. Er liep een lange gang langs de Binderij en via een kleine binnenplaats net het loodsmelthok naar het Bedrijfsbureau, de lawaaige Drukkerij waar het stonk naar drukinkt en looddampen.

In de Grote Zetterij kon je een speld horen vallen. Het zetwerk was handenarbeid waar letter voor letter werd geraapt uit de letterbak. Hier stonden de twintig handzetter, vakmensen die in al die jaren miljoenen loden letters in hun zethaak geplaatst.

In 1929 werden twee zetmachines ingezet en werden veel van de zestig zettters ontslagen, die niet meer aan het werk kwamen omdat vlak daarna de crisisjaren aanbraken. Koch en Knuttel had voor de Tweede Wereldoorlog (1939-1945) onder vakgenoten geen goede naam meer.

Naast de Zetterij was de Leerlingen-zetterij. Daar werden zestien leerlingen van verschillende leeftijden in vier jaar opgeleid, vier dagen werken en een dag naar de Grafische School in Rotterdam. Het zetwerk voor de woordenboeken was handenarbeid, jongenswerk vooral. Tot 1910 moest bij het licht uit olielampen moesten zij foutloos letter voor letter 'rapen' uit de zetkast, een eentonige taak.

Men drukte later ook Het Nieuwe Advertentieblad, de voorloper van de Goudse Post en veel boeken. In 1962 werkten er 220 mensen, waarvan 160 in de gebouwen aan de Turfmarkt. Het bedrijf richtte zich in die tijd op reclame kleurendruk. Ook de Oosthoek encyclopedie en de Prisma woordenboekjes werden er gedrukt. In de jaren 1960 werd de off-set manier van drukken belangrijk en daarvoor werd bij de hefbrug een nieuwe fabriek opgezet (nu FuGo).

In 1967 nam Unilever het bedrijf over omdat de drukkerij zich had gespecialiseerd in reclame kleurendrukwerk. Bij de spoorbrug over de Gouwe werd een begin gemaakt voor een nieuwe drukkerij. Maar Unilever bedacht zich en verkocht de NV Drukkerij aan Drukkerij De Boer in Hilversum, die het bedrijf in Gouda in 1970 sloot. In het pand bij de spoorbrug kwam Van Loon Car Service het latere FUGO

- In 1911 overleed Koch en trok Hendrik Knuttel zich terug en bracht de panden onder in de Vennootschap Drukkerij Koch en Knuttel.
- Cor Spruijt (1889-1955) werd directeur van de Goudse Drukkerij Koch en Knuttel. Cors geboorte ging gepaard met een brand, want de verloskundige juffrouw Schaap stak per ongeluk de gordijnen in brand. De vader haalde de kraamvrouw en de baby uit het huis, maar dat lukte hem niet meer met juffrouw Schaap die het niet overleefde. Het pand brandde tot de grond toe af. Het gezin verhuisde naar de Oosthaven nummer 19, waar zich nu sociëteit de Reünie is. In 1917 kocht Cor Spruijt een huis aan de Van Beverninghlaan met een perceel grond van ca. 3000 m². Hij bouwde er duivenhokken voor vijfduizend duiven en werd 'de duivenkoning van Gouda' genoemd.
- Nol de Hop (foto) kwam in 1912 als 12-jarige in dienst van Koch en Knuttel. Hij kreeg een beginloon van f. 0,58 voor de 58 uur die hij moest werken: één cent per uur! Twee dingen maken een goede grafische vakman volgens Nol: ervaring en vooral het gevoel voor het vak, vooral in kleurendruk. Nol de Hop werd uiteindelijk chef en gaf leiding aan zestig personen.

In 1967 nam Unilever het bedrijf over omdat de drukkerij zich had gespecialiseerd in reclame kleurendrukwerk. Bij de spoorbrug over de Gouwe werd een begin gemaakt voor een nieuwe drukkerij. Maar Unilever bedacht zich en verkocht de NV Drukkerij aan Drukkerij De Boer in Hilversum, die het bedrijf in Gouda in 1970 sloot. In het pand bij de spoorbrug kwam Van Loon Car Service het latere FUGO

Het pand aan de Turfmarkt is sinds 1988 is het in bezit van de huidige bewoners, een gedeelte is nu een bed & breakfast.